

**ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ НОМЕНКЛАТУРИ КРИТИХ
СПОРТИВНИХ ПРОСТОРІВ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ****Кравцов Д. С.,**д. філ., ас. каф. архітектури будівель та споруд,
kravtsovdim27@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1060-4276*Архітектурно-художній інститут,
Одеська державна академія будівництва та архітектури*

Анотація. Стаття присвячена питанню формування номенклатури спортивних просторів критого спортивного комплексу закладу вищої освіти відповідно до сучасних потреб навчального процесу з фізичного виховання студентів. Розглядається питання формування номенклатури спортивних просторів закладу вищої освіти у чинних будівельних нормах. Автором відзначається характерний для багатьох спортивних комплексів вітчизняних закладів вищої освіти занедбаний стан інфраструктури. Зокрема відзначається невідповідність наявної номенклатури спортивних просторів сучасним потребам навчального процесу. Запропоновано класифікацію спортивних просторів у складі спортивного комплексу закладу вищої освіти та виділено три такі їх категорії, що забезпечують цілорічний режим експлуатації та повний обсяг виконання програми фізичного виховання студентів: відкриті спортивні споруди, криті спортивні споруди, басейн.

Ключові слова: спортивний комплекс (СК), заклад вищої освіти (ЗВО), спортивний простір, мотиваційна спроможність.

Вступ. В умовах сучасних складних соціально-економічних та екологічних обставин в Україні велике значення має фізкультурно-спортивна підготовка населення. Відомо, що регулярні заняття спортом сприяють фізичному загартуванню людей, особливо молоді. На жаль, населення України ХХІ століття мало займається спортом. За статистичними даними в нашій країні лише 9-13% населення в середньому відвідують спортивні секції. В той самий час в розвинених країнах ця цифра коливається в діапазоні 40-55%. Не випадково фізичне загартування та оздоровлення населення є однією з найбільш актуальних сучасних соціальних задач в Україні.

Особливої актуальності за таких умов набуває фізичне виховання молоді, зокрема в закладах вищої освіти. Проте огляд спортивних комплексів закладів вищої освіти України на прикладі Одеси наочно демонструє переважно поганий стан такого роду об'єктів. Зокрема яскраво висвітлюється недостатня пропускну спроможність спортивних комплексів, що негативно впливає на проведення академічних занять з фізичного виховання на базі таких комплексів, а також на їх привабливість та мотиваційність [1].

Постановка завдання. В таких умовах постає питання формування номенклатури спортивних просторів, що відповідають сучасним реаліям та вимогам навчального процесу закладу вищої освіти.

Основний матеріал та результати. Слід зазначити, що процес фізичного виховання студентів в закладах вищої освіти має свої особливості, які впливають на режим експлуатації та номенклатуру приміщень спортивного комплексу при закладі вищої освіти. Про це свідчить базове визначення призначення спортивного комплексу закладу вищої освіти, надане Г. Г Лебедєвим: забезпечити матеріальну базу для проведення академічних та позаучбових занять з фізичної підготовки та самовдосконалення студентів, надати широкий вибір форм та видів занять у спортивних просторах, створити високий рівень комфорту та обслуговування. У вільний від академічних занять час спортивні простори комплексу мають

використовуватись для занять груп самовдосконалення співробітників навчального закладу та мешканців прилеглих територій [2].

Важливою ознакою фізкультурно-спортивної зони спортивного комплексу при закладі вищої освіти виступає її різноспрямованість у плані передбачуваних видів спорту заняття з яких можуть проводитись на базі комплексу. Цей аспект пов'язаний із особливостями державної програми фізичного виховання, що передбачає надання студентам можливості вибору виду спорту, котрим вони хотіли б займатись, що частково спирається на ідею стимулювання та заохочення студентів до занять фізкультурою та спортом. Проте діючи на території України нормативно-правові акти не дають конкретних рекомендації відносно номенклатури приміщень СК ЗВО. Так нині чинний ДБН «Заклади освіти» не регламентує склад спортивних просторів, а лише надає рекомендовані параметри їх розрахункової площі на одного студента [3].

За таких умов можливим шляхом вдосконалення процесу формування номенклатури приміщень СК ЗВО є розгляд його як системи та виділення ієрархічної організації його структурних елементів. Умовне розгалуження СК ЗВО за функціональними блоками та подальша їх декомпозиція спростить питання уніфікації. За такого підходу, декомпозиція виступає в якості системного аналізу ієрархічної структури об'єкту з метою встановлення оптимальних пропорцій та шляхів взаємодії між елементами комплексу для забезпечення ефективного режиму його експлуатації.

В такому випадку актуальним є такий алгоритм: виділення структури спортивного об'єкта; декомпозиція ієрархічної структури з виділенням її елементів в системі СК ЗВО; визначення номенклатури уніфікованих об'єктів та їх параметрів; створення алгоритму компоновки структурних елементів комплексу в умовах реконструкції та модернізації.

Проведені дослідження дозволяють надати класифікацію спортивних просторів закладу вищої освіти.

Універсальний спортивно-видовищний зал – являє собою універсальний спортивний простір (переважно із розміткою поля різних видів спорту) опоряджений глядацькими місцями певної пропускної спроможності. Спортивний простір такого залу є адаптивним, що забезпечується наявністю різноманітних засобів трансформації. Зали такого типу можуть виступати в якості місця проведення академічних та позаучбових занять, спортивних змагань та культурно-масових заходів. За необхідності може заміщувати актову залу при наявності відповідних засобів трансформації (мобільний партер та подіум). До цієї категорії також можливо віднести критий легкоатлетичний манеж.

Крупногабаритні спортивні зали ігрових видів спорту – як правило, спортивний простір із певними просторовими характеристиками, що відповідають вимогам проведення занять з популярних ігрових видів спорту (баскетбол, волейбол тощо). Нерідко мають суміщену розмітку для декількох ігрових видів спорту. В умовах побудови навчального процесу закладу вищої освіти доцільним є застосування засобів трансформації для адаптації таких спортивних залів під тимчасове використання малими групами іншої спортивної спрямованості (під заняття йогою, аеробікою, елементами боротьби та інші). Така необхідність виникає переважно через відносно невеликий розмір навчальних груп (8-12 студ.) та необхідність безперервного функціонування спортивних просторів.

Спеціалізовані спортивні зали – зали оптимальної конфігурації та зі спеціалізованим оснащенням, що відповідають потребам навчального процесу певного виду спорту чи групи близьких за змістом видів спорту (бокс, художня гімнастика, атлетика, стрільба кульова та інші).

Малогабаритні спортивні простори – до цієї категорії відносяться малі за габаритами та пропускною спроможністю зали переважно загальної фізичної підготовки. Такі спортивні простори є особливо актуальними в умовах малої місткості навчальних груп. Перевагою застосування такого роду просторів є їх гнучкість та адаптивність до потреб навчального процесу. Зміна призначення даного типу просторів не потребує особливих витрат енергії та може здійснюватись за рахунок мінімального переліку мобільних засобів трансформації. Як

правило, такі спортивні простори можуть забезпечити організацію занять з видів спорту, що не потребують крупногабаритних ігрових полів та обладнання. До числа таких просторів можливо віднести й зали ЛФК, йоги, тренажерні зали, зали настільного тенісу, малі зали бойових мистецтв та інші.

Басейн – є структурним елементом спортивного комплексу загального призначення та має забезпечити проведення 10 академічних годин занять загальної підготовки протягом навчального року для кожного залученого у процес фізичного виховання студента.

Відкриті спортивні простори – як правило, представлені відкритим легкоатлетичним ядром чи ареною, майданчиками ігрових видів спорту, стежками здоров'я, тренажерами під відкритим небом та зонами активного відпочинку. Є невід'ємною структурною одиницею закладу вищої освіти.

Отже, спортивні простори комплексу можливо умовно поділити на три категорії: відкриті спортивні простори, криті спортивні простори та басейн. Серед наведених груп криті спортивні простори потребують більш детального розгляду через багатогранність та розмаїття притаманних їм габаритів та спорядження.

Спираючись на проведений аналіз сучасних тенденцій щодо зацікавленості населення спортом [4], можемо встановити певні пропорційні співвідношення між спортивними просторами різного призначення та габаритів у структурі критого спортивного комплексу закладу вищої освіти. Зокрема кількість відвідувачів секцій ігрових видів спорту становить біля 45% (рис. 1).

Таким чином, при розрахунку номенклатури критих спортивних просторів можливо відокремити такі категорії залів: крупногабаритні спортивні зали ігрових видів спорту; спеціалізовані спортивні зали; зали ЛФК. Серед наведених категорій слід відзначити, що зали ЛФК призначені для занять спеціалізованих груп за станом здоров'я. Як правило, до таких груп потрапляє близько 10% студентів, що й визначає їх частку пропускнуєї спроможності спортивного комплексу закладу вищої освіти.

В свою чергу, крупногабаритні спортивні зали ігрових видів спорту мають забезпечувати біля 30-45% відсотків пропускнуєї спроможності комплексу. Однак слід враховувати можливість універсализації спортивних просторів та проведення на базі таких крупногабаритних спортивних залів непрофільних для них занять (йога, аеробіка, боротьба, т. д.), що стає можливим за наявності відповідних засобів трансформації. В такому випадку частина крупногабаритних спортивних залів ігрових видів спорту становитиме до 60% критих спортивних просторів комплексу.

Отже, в залежності від наявності крупногабаритних спортивних просторів та ступеня їх універсальності процент спеціалізованих спортивних просторів складатиме від 30 до 60 %. В середньому на них падає біля 45% пропускнуєї спроможності. В даній категорії спортивних просторів можливо виокремити чотири групи: зали бойових мистецтв; зали хореографії, аеробіки та йоги; спортивні простори із тренажерним обладнанням; зали іншого призначення (клуб шахів, кіберспортивний клуб та інші). Слід враховувати, що за статистичними даними, бокс та боротьба мають достатньо високий рівень популярності в Україні, тож процент пропускнуєї спроможності відповідного роду спортивних просторів повинен становити біля 10-15% загального показника. Також, процент тренажерних залів має забезпечувати біля 10% питомої пропускнуєї спроможності комплексу.

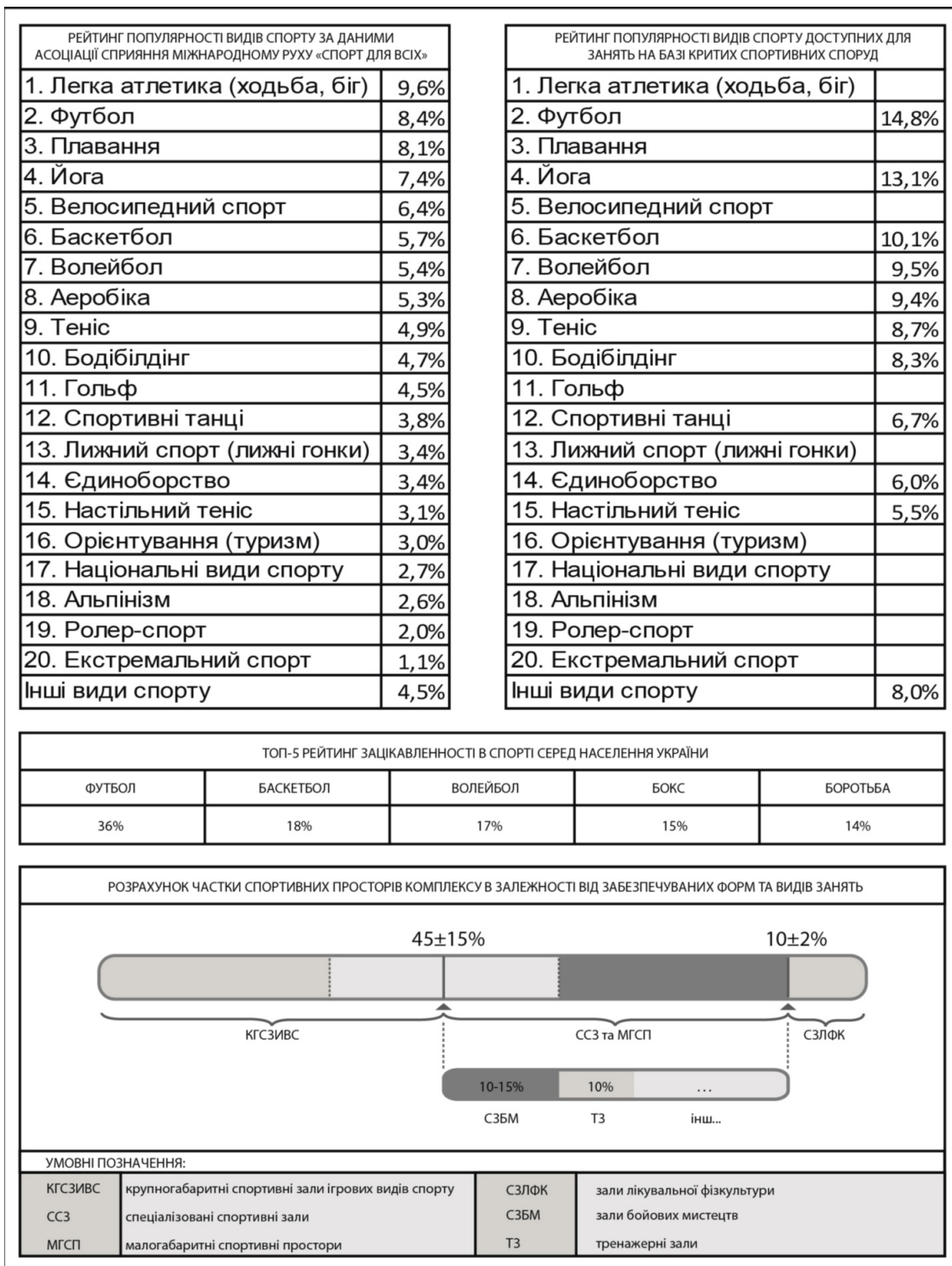

Рис. 1. Схема співвідношення спортивних просторів комплексу із різними просторовими характеристиками та призначенням в залежності від рейтингу популярності видів спорту

Висновки. Таким чином, проведені розрахунки дозволяють встановити пропорційні співвідношення критих спортивних просторів різних габаритів та призначення, що відображено в наведеній вище графічній схемі (рис. 1). Формування номенклатури спортивних просторів СК ЗВО на підставі запропонованої схеми дозволить збільшити ефективність режиму експлуатації об'єкта та підвищити його мотиваційну спроможність. Проте, слід враховувати, що ця схема побудована на загальних даних та вказане процентне

співвідношення може змінюватись під впливом місцевих тенденцій, моди, вимог професійно-прикладної фізичної підготовки та інше.

Література

[1] Oleg Sleptsov, Dmytro Kravtsov. Current state and needs of sports complexes of the higher education institutions of Ukraine (on the example of Odessa). *space & FORM*. 2020. № 41. С 55-66.

[2] Лебедев Г. Г. Принципы формирования системы и типы учреждений физического воспитания отдыха и профилактического лечения студентов вузов крупнейших городов (на примере Москвы): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. арх. наук: спец. 18.00.02. Москва, 1990. – 23 с.

[3] ДБН В.2.2-3:2018 Заклади освіти. [Дата введення: 1.09.2018]. Київ: Мінрегіон України, 2018. 63 с.

[4] Рейтинг самых популярных видов спорта. Все про спорт: веб-сайт. URL: <https://sites.google.com/site/allofbestsport/rejting-najpopularnisih-vidiv-sportu> (дата звернення: 15.03.2020)

References

[1] Oleg Sleptsov, Dmytro Kravtsov. Current state and needs of sports complexes of the higher education institutions of Ukraine (on the example of Odessa). *space & FORM*. 2020. № 41. С 55-66.

[2] Lebedev G. G. (1990). The principles of the formation of the system and the types of institutions of physical education for recreation and preventive treatment of university students in major cities (for example, Moscow). Extended abstract of candidate's thesis. Moscow: MOTKZ [in Russian].

[3] DNB B.2.2-3: 2018 Institutions of Education. (2019, September 1). Kyiv: Minrehion Ukrainy [in Ukrainian].

[4] Rating of the most popular sports. Everything about sports: [online]. Available at: <<https://sites.google.com/site/allofbestsport/rejting-najpopularnisih-vidiv-sportu>> [Accessed: 15 Mar 2021]

ПРЕДПОСЫЛКИ ФОРМИРОВАНИЯ НОМЕНКЛАТУРЫ КРЫТЫХ СПОРТИВНЫХ ПРОСТРАНСТВ ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ**Кравцов Д. С.,**д. фил., асс. каф. архитектуры зданий и сооружений,
kravtsovdima27@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1060-4276*Архитектурно-художественный институт,
Одесская государственная академия строительства и архитектуры*

Аннотация. Статья посвящена вопросу формирования номенклатуры спортивных пространств крытого спортивного комплекса высшего учебного заведения в соответствии с современными потребностями учебного процесса физического воспитания студентов. Отмечается актуальность темы исследования в современных социально-экономических и экологических условиях. В частности, приводятся данные о низкой степени вовлеченности населения Украины в занятиях спортом и физической культурой. Опираясь на исследования Г. Г. Лебедева и сформулированное им определение основного назначения спортивного комплекса высшего учебного заведения, отмечаем особенности формирования номенклатуры помещений такого рода объектов. Рассматривается вопрос формирования номенклатуры спортивных пространств высшего учебного заведения в действующих строительных нормах. Автором отмечается характерное для многих спортивных комплексов отечественных высших учебных заведений плохое состояние инфраструктуры. В частности отмечается несоответствие имеющейся номенклатуры спортивных пространств современным потребностям учебного процесса. Предложена классификация спортивных пространств в составе спортивного комплекса высшего учебного заведения и выделены три их категории, обеспечивающие круглогодичный режим эксплуатации и полный объем выполнения программы физического воспитания студентов: открытые спортивные сооружения, крытые спортивные сооружения, бассейн. Проведен углубленный обзор формирования номенклатуры спортивных пространств крытого спортивного комплекса высшего учебного заведения как основополагающего объекта в обеспечении круглогодичного режима эксплуатации спортивного комплекса высшего учебного заведения. В целях лучшего понимания принципов формирования спортивного комплекса высшего учебного заведения изучены данные о степени популярности различных видов спорта. На основании приведенных в статье данных предложена схема соотношения спортивных пространств комплекса с различными пространственными характеристиками и назначением в зависимости от рейтинга популярности видов спорта.

Ключевые слова: спортивный комплекс (СК), высшие учебные заведения, спортивное пространство, мотивационная способность.

PREREQUISITES FOR FORMATION OF THE NOMENCLATURE OF INDOOR SPORTS SPACES OF A HIGHER EDUCATION INSTITUTION

Kravtsov D. S.,

PhD Arch., Assistant, Department of Architecture of Buildings and Structures,
kravtsovdima27@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1060-4276

*Architectural and Art Institute,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture*

Abstract. The article is devoted to the question of the formation of the nomenclature of sports spaces of an indoor sports complex of a higher educational institution in accordance with the modern needs of the educational process of physical education of students. The relevance of the research topic in modern socio-economic and environmental conditions is noted. In particular, the data on the low degree of involvement of the Ukrainian population in sports and physical education are given. Based on the research of G.G. Lebedev and the definition of the main purpose of the sports complex of a higher educational institution formulated by him, the peculiarities of the formation of the nomenclature of premises of this kind of objects are noted. The reflection of the question of the formation of the nomenclature of sports spaces of a higher educational institution in the current building codes is considered. The author notes the poor state of infrastructure, which is typical for many sports complexes of domestic higher educational institutions. In particular, it is noted that the existing nomenclature of sports spaces does not correspond to the modern needs of the educational process. A classification of sports spaces as part of a sports complex of a higher educational institution is proposed and the following three categories are identified, which provide a year-round operation and a full scope of the physical education program for students: outdoor sports facilities, indoor sports facilities, and a swimming pool. An in-depth review of the formation of the nomenclature of sports spaces of an indoor sports complex of a higher educational institution as a fundamental object in ensuring a year-round operation of a sports complex of a higher educational institution is carried out. In order to better understand the principles of the formation of a sports complex of a higher educational institution, data on the degree of popularity of various sports have been studied. On the basis of the data presented in the article, a diagram of the correlation of sports spaces of a complex with different spatial characteristics and purpose, depending on the popularity rating of sports, is proposed.

Keywords: sports complex, universities, sports space, motivational ability.